

■ BIBLIOGRÁFIA

2013. szeptember–október (Micskei-Kőrös Kata) 104

Számunk szerzői 127

Lapszámunk borítóján P. Szathmáry István grafikája látható.

Lapunk megjelenését támogatták:

Nemzeti Kulturális Alap

dunafin

Dunafin Kft.

aLap Kft.

SZEMLE

Kiss Ottó

SILJA VEVIT UNOKÁJA

A sarki kisvendéglőben kezdődött. Azon a szeptemberi estén Benjámin Noll-lal ültem ott, bibliaóráról indult haza, amikor találkoztunk. Nemrég lett tizennyolc, és úgy döntött, meghív vacsorára. Már megtettük a halat, a pincér éppen szedte le a tányérokat, amikor a bejárati ajtó szinte kiszakadt a helyéről.

Az első pillanatban fel sem fogtuk, mi történik. Két géppisztolyos rendőr állt meg a bejáratnál, közöttük négyen rohantak be. Másodpercek alatt a földön voltunk, a kezünk hátracsavarva, moccanni se tudtunk. A két szék felborult, Benjámin Noll Bibliája viszont nem esett le az asztalról. Ahogy vittek minket kifelé, szólt a rendőröknek, hogy ne hagyják ott, de egyikük se fordult vissza, úgy csináltak, mintha nem is hallanák, csak később hozta utánunk a pincér a kisteherautóig.

Akkor már mindennaposak voltak a letartóztatások. Általában a munkanélkülieket vagy a kevésbé képzetteket vitték el, a feketézőket, a napról napra élőket. De volt, hogy házaspárokért vagy egész családokért jöttek, néha csak a fiatalokért. Ez volt nekik az aljanép, vagy ahogy finomabban mondták, a semmirekellők.

Az osztagparancsnok, egy bajuszos főtörzsőrmester, meglengette az orrunk előtt a Bibliát.

– Szép dolog az istenhit, de a hazaszeretet se kutya, ugye, urak?

Benjámin Noll a cipője orrát figyelte, aztán előrebilincselte kezével nyúlt a Bibliáért, mintha fohászzkodni készülődne.

– Nana – mondta a tiszthelyettes –, imádkozni még lesz idejük bőven, most üljenek fel a gépjárműre!

Nyitott platón utaztunk, a teherautó zötyögött a macskaköveken. Az őrre vittek minket, egy kis épületbe a városon kívül. Amikor megálltunk, Benjámin Noll szemébe néztem, de nem tudtam kiolvasni belőle, mire gondol, csak sejtettem, hogy valami hasonló járhat a fejében, mint nekem. Hogy vajon eleve ránk hajtottak, vagy a pincér szólt be

telefonon, mert nem tetszett neki a szöveg, amit hallott. Benjámín Noll vacsora közben arról beszélt, hogy már régebben, a konszolidáltabb időkben sem tudta elfogadni, hogy a demokráciának nevezett valamilyen mi sem természetesebb annál, ha valaki okosnak vagy gátlástalanul születik, jobban élhet, mint a butább vagy kevésbé agresszív. Alapvetően ugyanolyan emberi lényekről van szó, ugyanolyan igényekkel és vágyakkal, ám az eszebbeknek vagy a mindenkori hatalom kiszolgálóinak valahogy mégis több joga van a jóléthez meg a látszólagos szabadsághoz. És hogy ez az álláspont, amellet, hogy mindig is tarthatatlan volt, soha senkinek nem tűnt fel, vagy ha valakinek mégis, az éppen az utóbbiakhoz tartozott, így nem állt érdekében szavát tenni.

Az órs bejárati ajtaja szűk folyosóra nyílt, jobbra iroda, hátrébb, balra a fogdaajtó. Azzal szemben állt az ügyeletes asztal, ott adtak át minket az öröknek. Egyikük rangjelzés nélküli rendőr volt, a másik idősebb szakaszvezető, ő írta alá a papírokat. Levették a bilincseinket, mindkettőnket megmotoztak, és a pénztárcáinkkal, Benjámín Noll Bibliájával és mobiljával együtt mindent, amit a zsebünkben találtak, betettek az asztalfiókba.

Bent sokkal hidegebb volt, mint a folyosón. Ahogy kulcsra záródott a cellaajtó, vacogni kezdtem. A plafonon apró vasrács mögött sárga fényű izzó pislogott, az egyetlen priccsen kívül más nem volt a helyiségben, se fűtőtest, se vécé, se kübli.

Fél órája lehettünk ott, amikor Benjámín Noll kiszólt az öröknek, hogy adjanak valami pokrócot. A rangjelzés nélküli rendőr jött az ajtóhoz, de csak a kémlélőnyíláson lesett be.

– Reggel elmennek, addig bírják ki.

– És hugyozni lehet? – kérdezte Benjámín Noll.

A rendőr matatni kezdett a kulcscsomóval.

– Csak egyenként! – nyitotta ki az ajtót.

– Nekem nem kell – mondtam.

– Akkor maga menjen – szólt Benjámín Nollra.

Egyedül maradtam. Apám és anyám jutott eszembe, de csak néhány pillanatra, mert annyira fáztam, hogy összekoccantak a fogaim. Forró sivatagba képzeltem magam, tűzött a nap a fejemre, égette a bőröm, és már-már érezni véltem a hatását, amikor újra nyílt a fogdaajtó.

Benjámín Noll megállt a cella közepén, vagy húsz másodpercig hallgatott, utána leült a priccse. Azt mondta, a másik ór az irodában tévét néz, két plédet terített magára, tehát attól nem kell tartani, hogy megfázik.

– Nagyon vicces – néztem rá.

Erre megint hallgatott vagy fél percet, aztán hozzátette, hogy be-tárazott fegyvert tart a kezében, és az irodaajtó sarkig nyitva van, szóval innen biztosan nem tudunk megszökni.

– Űgyis elkapnának – mondtam.

– Nem mindegy? – hördült fel, és ezzel befejezettnek tekintette a beszélgetést. Felkuperodott mellém a priccse, aztán imádkozni kezdett.

*

Éppen csak felkelt a nap, hozták a reggelit. Forró teát, felvágottat és két-két kiflit. A tea ízetlen volt, de nagyon jólesett, bár átmelegedni attól sem tudtam.

Most a szakaszvezető kísért ki minket. Előbb én mentem, és nem sokkal azután, hogy Benjámín Noll is visszaért, egy kisteherautót hal-lottunk leparkolni az órs előtt.

Felálltam a priccse, kinéztem a rácsos ablaknyíláson, de csak a vezetőfülke teteje látszott, és hogy sűrű köd ül mindenben.

Néhány perc múlva újra nyílt a cellaajtó. Az előtérben két fiatal rendőr állt, ők vettek át minket. Elintézték a papírmunkát, aztán a szemé-lyi igazolványokon, a pénztárcákon és az orvosi kártyákon kívül mindent visszaadtak. A Bibliát és a kikapcsolt mobilt is Benjámín Noll kezébe nyomták, de bilincset nem tettek ránk.

Amint kiléptünk az ajtón, első gondolatom az volt, hogy az esti ima segített. A hatalmas ködtől alig látszott a kisteherautó, pedig csak néhány lépésre állt a bejáratnál. Úgy éreztem, eljött a pillanat. Benjámín Nollra néztem, találkozott a tekintetünk. Tudtam, neki is az jár a fejében, ami nekem. Egyszerűen futásnak eredünk, és mire a két fiatal rendőr csőre tölténé a fegyverét, eltűnünk a ködben.

Nem mozdultunk.

Aztán szóltak, hogy másszunk fel a kocsira, és mi tettük, amit mondtak.

Az egyik rendőr a sofőr mellé ült, a másik velünk maradt a platon. Amikor elhelyezkedtünk, hármat koppantott a vezetőfülke tetején, és a kisteherautó elindult.

Éjszaka nadrágban, cipőben feküdtünk, egymásnak háttal, egészen közel, hogy a testünk összeérjen, ne fázzon meg a vesénk. Mindössze két vagy három órát aludtam, azt is szakaszokban és nyugtalanul, ráadásul nyomasztó álmom volt. Évekre bezártak minket egy szűk helyiségbe, tudtam, hogy nem szabadulhatunk, és azt is tudtam, hogy legfeljebb néhány napot bírnek ki ott. Ahogy zötykölődtünk a macskaköve-

ken, elgyötörtnek éreztem magam, és már-már beletörődtem a sorsomba, hogy tényleg úgy lesz minden, mint az álmomban, amikor megint történt valami.

Meg kellett állnunk egy vasúti kereszteződésnél. Percekig járt a motor, mire a sofőr leállította. Újabb percek teltek el, aztán meghallottuk a közeledő személyvonat hangját, de miután eldöcögött, a teherautó nem indult újra. A sofőr lekapcsolta a fényszórókat, de akkor már az sem segített.

– Leszállnak és megtolják! – szóló ránk a rendőr, és a nyomaték kedvéért intett is a géppisztolyával. Éppen csak felálltunk, már lökdösött is lefelé a platóról, aztán leugrott ő is.

Addigra a másik rendőr is hátrajött a vezetőfülkéből.

– Megint beszart a motor – mondta.

Benjámín Noll az övébe csúsztatta a Bibliát, a jobb hátsó kerékhez állt, én meg a kocsí másik oldalához léptem. A sofőr üresbe tette a váltót, nekidőlünk az autónak, de az meg se moccant.

– Na, mi lesz! – ordították a hátunk mögött.

Benjámín Nollra néztem, láttam, ő is erőlködik.

Mély levegőt vettem, összeszedtem minden erőmet, és a lélegzeteimet bent tartva újra nekifeszültem.

Akkor végre megmozdult.

Fölfelé nagyon nehezen ment, a sínekig minden centiméterért meg kellett küzdenünk, ám ahogy a hátsó kerekek is átgördültek az enyhe emelkedőn, szinte magától gurult.

Abban a néhány másodpercben, míg a sofőr ráadta a gyújtást, a két rendőr méterekre lemaradt.

Ekkor néztünk megint egymásra Benjámín Nollal.

Ez az utolsó esély, gondoltam, és ugyanabban a pillanatban futásnak eredtem. A szemem sarkából annyit még láttam, hogy Benjámín Noll megiramodik a másik irányba.

*

Se fegyverek hangját, se felszólítást nem hallottam, csak káromkodást, az is hamar beleveszett a ködbe.

Vagy öt percig futottam, aztán lassítottam kicsit. Ha visszafordulok, könnyen rám találhatnak, ha nem fordulok vissza, elveszítjük egymást Benjámín Nollal.

Megálltam, hogy végiggondoljam. Igyekeztem megnyugodni, de nem ment, remegett mindenem.

Elindultam újra a töltés mellett, arra, amerre addig is haladtam.

Tíz-tizenöt perce gyalogolhattam, amikor a hátam mögül meghallottam a közeledő vonat hangját. A ködtől semmit nem láttam, de a zakatolásból úgy ítéltam, nagyon lassan jön. Elhúzódtam a sínek mellől az árokba, és lekuporodtam a fűbe.

A szerelvény nyitott ajtajú, üres marhavagonokból állt. Ahogy eldöcögött mellettem, hallottam, hogy valaki a nevemet kiáltja. Összerándultam, de a következő másodpercben felnéztem, mert megismerem Benjámín Noll hangját. Újra szólított, aztán még egyszer. A kiáltozás a tehervonat elejéről jött, de hiába fürkésztem, őt nem láttam. Végül a hangja is beleveszett a zakatolásba.

Felmentem a töltésre, megvártam, míg néhány kocsí elhalad előttem, aztán felugrottam az utolsó előttire.

A nyitott ajtón könnyen bemásztam. Ürülékszaggal vegyes szalmaillat csapott meg. Összekotortam egy marék száraz szalmát, bedobtam a marhavagon sarkába, hogy ne hordja rám a szél a szagot, leültem, aztán csak bámultam magam elé.

Szűk fél órával később, amikor valahol a pusztában megálltunk, kinéztem az ajtón.

Benjámín Noll már szaladt felém a sínek mellett. Amennyire bírtam, kihajoltam, és integettem, hogy lássa, hol vagyok.

Soha nem örültem még ennyire neki.

Nyújtottam a kezem, hogy könnyebben fel tudjon lépni.

Benjámín Noll is összekapart egy marék szalmát a vagon aljáról, letette mellém, és ráült. Amikor kicsit kifújta magát, közölte, a nevemben is beszélt az apjával, de csak a tényeket, és hogy jól vagyunk, ne aggódjanak. Aztán rádobta a mobilt egy személyvonat tetejére. A marhatelep melletti megállóban ácsorgott, amiatt álltunk meg a kereszteződésben.

Néztem rá, de nem szóltam. Gyakorlatilag semmink sem maradt, se pénzünk, se személyes irataink, csak a ruhánk és Benjámín Noll Bibliája.

– Nálunk is voltak? – kérdeztem később.

– Voltak – mondta Benjámín Noll. – De őket se vitték el. Gondolom, ránk várnak.

Két napot utaztunk együtt. A szerelvény néha megállt ugyan, de mindig csak egy-egy percre és mindig a nyílt pályán, úgyhogy még inni sem tudtunk. Az éhség dél körül és az esti órákban jött rám, Benjámín Nollra csak másnap reggel. Addigra már feloszlott a köd, és a nap állal-

sából kiderült, hogy nyugat felé megyünk. Néhány órával pirkadat után megálltunk egy rendező-pályaudvaron is, de csak mozdonyt cseréltek.

– Nemsokára elválnak – mondta akkor Benjámín Noll.

– Tudom.

– Te méz előbb vagy én?

– Nekem mindegy – feleltem.

Késő délutánra elértük a hegyeket, másnap reggelre ismét sík lett a vidék, bár még mindig nyugatra tartottunk. Nem sokkal azután, hogy feljött a nap, a szerelvény újra lassított, és percekig szinte csak lépésben haladt.

Kinéztünk az ajtón. A vonat közepe táján, öt-hat lépésre a sínektől almafák álltak.

– Azt hiszem, én itt maradok – mondta Benjámín Noll, és leugrott.

Ugrottam én is, aztán futottam utána az almafákhoz. Ahogy odaértünk, a hasamnál felhajtottam a pulóverem alját, ő meg telepakolta. Rengeteg alma volt a földön, egészségesek és rohadtak is vegyesen. Mire a motorvonat felpörgött, már alig bírtam tartani a súlyt.

– Vigyázz magadra! – mondta Benjámín Noll.

Meg akartam ölelni, de az almáktól nem sikerült.

Nevetett.

A szerelvény gyorsított, mennem kellett. Felléptem a töltésre, a legközelebbi vagon alá borítottam az almákat és felugrottam. Aztán felkaptam egy egészségesnek tűnőt, hogy kidobjam neki, pedig tudtam, hogy most már annyit szed, amennyit akar.

Elkapta.

*

Kora este, sötétedéskor szálltam le, és éjszakára egy üres magtárban húztam meg magam. Este még azt gondoltam, egy ideig ott maradok, de reggel megláttam a templomtornyot a látóhatár szélén. Másfél-két órát gyalogoltam, aztán bekopogtam az első utca egyik házának ajtaján.

Vékony, ősz hajú öregasszony fogadott. Olyan apró termetű volt, mint egy hatéves gyerek, alig kellett már neki hely a világban. Silja Vevitnek hívták, és elmúlt nyolcvan. Északról jött a szüleivel még valamikor lány korában. A férje évtizedekkel azelőtt, nem sokkal a háború után halt meg, tőle tanulta a varrást, tőle örökölte az üzletet és a vevőkört, de mára mindkettőből alig maradt valami. A régi műhely inkább egy fészkerhez hasonlított, ott kaptam ágyat és szállást. Silja Vevit a vaskályha melletti falnál tárolta a fát, a sarokban varrógép állt, szék, vasalódeszka, néhány szabóolló, kréta, kopott mérőszalag.

Hithű katolikus volt, egyedül nevelte a fiát, aki huszonnégy éves korában felült a vonatra, hogy valami gazdagabb vidéket keressen. Azóta nem látta, nem is hallott róla. Egyedül élt, de amikor bekopogtam hozzá, azt mondta, tudta, hogy egyszer eljövök. Meg volt győződve róla, hogy ami történt, nem véletlen.

Errefelé hamar beköszönt a hideg, szeptember végén már fűteni kell. Megérkezésem másnapján elkísértem Silja Vevit az erdőre, hogy megmutassa, mi a teendőm. Évek óta gumis kézikocsin hordta haza a fát, de már nehezen járt, úgyhogy azután csak én mentem. A harmadik vagy negyedik nap délutánjára, mire visszaértem, kitoldotta a férje régi télikabátját, hogy ha hidegebbre fordulna az idő, azt vegyem fel. A következő héten megkért a szomszédja, hogy neki is hozzak néhány kocsit fát, később a három házzal arrébb lakó öregasszony is. Mindkettőjüktől kaptam némi aprópénzt, egy részét félretettem magamnak, a többitől Silja Vevitnek vettem aprósüteményt.

– Az unokám – közölte, ha rákérdeztek, ki vagyok. De olyan szeretettel tudta mondani, mint aki tényleg elhiszi, hogy igaz. Néha még hozzátette azt is: – A fiam küldte, hogy öregségemre ne legyek egyedül.

Apámékat két-három hetente hívtam fel a posta előtti utcai fülkéből, mindig csak húsz másodpercre, hogy ne tudjanak bemérni.

Abban az évben november elsején jött meg a tél. Reggelre méteres hó hullott, olyan volt a táj, mintha az ég leszakadt volna a földre.

– Szép karácsonyunk lesz – mondta Silja Vevit.

Bő másfél hónap múlva, karácsony előestéjén kopogtak a nagyszoba ablakán. A kanapén ültünk, épp végeztünk a fadiszítással.

Az ablakon át nem láttam tisztán, de mire előrementem, már biztos voltam benne, hogy ki az.

Benjámín Noll állt az ajtóban.

Azt hiszem, ő lepődött meg jobban. Legalábbis először. Döbbenettel vegyes öröm ült az arcán.

– Most már meg tudlak ölelni – mondtam.

– Alma nélkül könnyű – szólalt meg végre, és széttárta a karját.

– Itt lakik a nagyanyám? – kérdezte aztán, a vállam fölé hajolva. – Vevit. Úgy hívják, Silja Vevit.

Élet és Irodalom, 2013. szeptember 6.

■ Kiss Ottó 1963-ban született Battonyán. Verset és prózát is ír. József Attila-díjas.